

Byrådssak /20

Saksframstilling

Vår referanse: 2020/49510-2

**Høringsuttalelse på Høring - Rettshjelpsutvalgets utredning NOU 2020:5
Likhet for loven - Lov om støtte til rettshjelp**

Hva saken gjelder:

Justis- og beredskapsdepartementet har sendt ut høring på Rettshjelpsutvalgets utredning NOU 2020:5 «Likhet for loven - Lov om støtte til rettshjelp».

Høringsfrist: 9. oktober 2020

Rettshjelpsutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 12. oktober 2018 for å gjennomgå rettshjelpsordningen.

Rettshjelpsutvalget har laget en omfattende og detaljert utredning om Lov om støtte til rettshjelp (rettshjelpsloven).

Det følger av § 1 at formålet med den gjeldende rettshjelpsloven er å «sikre nødvendig juridisk bistand til personer som selv ikke har økonomiske forutsetninger for å kunne ivareta et rettshjelpsbehov av stor personlig og velferdsmessig betydning». I forslaget til ny lovtekst om lovens formål § 1 foreslås følgende tekst (1) «Loven skal legge til rette for at alle får mulighet til å identifisere og ivareta sine rettslige interesser. (2) Loven skal sikre at personer som trenger det, men ikke selv har økonomiske forutsetninger for å betale, skal få nødvendig rettslig bistand i saker av stor velferdsmessig betydning».

Prinsippet om at alle skal ha mulighet til å få prøvd sine rettigheter for domstolene, uavhengig av økonomiske forutsetninger, er anerkjent i menneskerettighetene. Lov om fri rettshjelp ble vedtatt i 1980 og selv om loven har mange elementer som bør videreføres, er det ifølge utvalget behov for større omlegginger.

Ifølge utvalget så er det flere problemer med dagens rettshjelpsordning. Et grunnleggende problem er at inntekts- og formuesgrensene er så lave at under 10 % av befolkningen har tilgang til behovsprøvd rettshjelp. Kostnadene ved advokattjenester og annet kvalifisert rettslig bistand er så høye at mange personer som har inntekt eller formue som overstiger de økonomiske grensene for rettshjelp, fortsatt ikke vil kunne ta seg råd til rettslig bistand i viktige saker.

Det er vanskelig for potensielle brukere å finne informasjon om rettshjelpsordningen. Regelverket er lite tilgjengelig, samtidig som det er vanskelig å navigere mellom de ulike kildene til informasjon om ordningen på internett. Dette kan føre til at personer som kvalifiserer for rettshjelp, ikke finner ut av dette og dermed lar være å søke om bistand.

I 2017 var det kun 9 % av befolkningen i Norge som fylte de økonomiske betingelsene for rettshjelp. Bl.a. så faller enslige uføre utenfor ordningen da de har krav på en minsteytelse

som overstiger grensen for rettshjelp på 246 000 kroner. Minsteytelsen for enslige med uføretrygd er 2,48 G. Med G-reguleringen 1. mai 2019 tilsvarer dette 247 648 kroner pr. år.

Dagens økonomiske vilkår for rettshjelp har stått uendret siden 2003. I 2004 oppfylte 18 % av befolkningen kravene for rettshjelp. På grunn av lønnsveksten har dekningsgraden for ordningen siden den gang blitt halvert.

Utvalgets forslag til nye økonomiske vilkår innebærer at rettshjelpsordningen vil omfatte 25 % av den voksne befolkningen. I tillegg til økt dekningsgrad innebærer forslagene endringer som skal sikre at ordningen treffer dem som trenger det mest. Inntekt og formue skal vurderes samlet.

Etter dagens rettshjelpsordning har personer som oppfyller de økonomiske vilkårene, krav på rettshjelp i blant annet foreldretvister, skiftesaker, arbeidsrettssaker, husleiesaker, personskadesaker og trygdesaker. Alle disse saksområdene er videreført i utvalgets forslag til ny rettshjelpslov. På en del av saksområdene er det foreslått utvidelser, blant annet slik at krav om utbetaling av lønn og feriepenger faller inn under kategorien «arbeidsrettssaker», og slik at husleiesaker også omfatter en del andre former for tvangsfravikelse enn i dag. I tillegg til dette foreslår utvalget at det skal gis støtte til rettshjelp i sossalsaker og i saker om oppheving av gjeldsordning.

En tidlig løsning av rettslige konflikter medfører store gevinster både for de involverte partene og samfunnet. Etter utvalgets syn stimulerer ikke dagens rettshjelpsordning til en tidlig løsning av konflikter. Utvalget foreslår derfor å øke rammene for den rettshjelpen en kan motta utenfor domstolene samtidig som tidsbruken i domstolene strammes inn.

I 2018 var 46 % av statens rettshjelpsutgifter knyttet til barnevernssaker. Norge bruker langt mer penger på rettshjelp til partene i barnevernssaker enn andre nordiske land. Til tross for dette har Norges håndtering av barnevernssaker blitt utsatt for kritikk fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen. Etter utvalgets syn bør den rettslige bistanden til partene i barnevernssaker i større grad kanaliseres til de tidlige stadiene av en sak. I tillegg foreslår utvalget å øke partenes mulighet for å få tilgang til rettslig bistand før en sak bringes inn til fylkesnemnda. Dette vil kunne bidra til at flere saker løses gjennom enighet mellom foreldrene og barneverntjenesten.

Utvalget foreslår flere lovendringer som skal bidra til at rettsmøtetiden i barnevernssaker og andre saker om administrative tvangsinngrep kortes ned. Etter utvalgets forslag skal rettsmøtene i denne typen saker normalt gjennomføres på en dag, og sakene skal avgjøres på bakgrunn av en kombinasjon av skriftlig behandling og rettsmøte.

Utvalget foreslår også en vesentlig styrking av retten til gratis rettslig bistand i utlendingssaker. Styrkingen består dels i å inkludere en del nye sakstyper i ordningen og dels å utvide omfanget av den bistanden som gis på områder som allerede er omfattet. I tillegg foreslår utvalget at den skjønnsmessige adgangen til å få rettshjelp i utlendingssaker for domstolene bør praktiseres mindre restriktivt enn i dag.

Saker som handler om barn, bolig, arbeid og sentrale velferdsytelser vil normalt bli ansett som viktigere enn saker som handler om eiendomsgrensar og arv. Tilgang til rettshjelp i klagesaker mot NAV kan bidra til at også mer kompliserte feil oppdages.

Utvalget kommer med en rekke forslag for å sikre økt grad av likhet. Den viktigste av disse er å øke inntekts- og formuesgrensene slik at flere faller inn under ordningen. Videre foreslår utvalget å gjøre beregningsgrunnlaget enda mer treffsikkert samt å gradere egenandelene, slik at de som tjener mest, også betaler mest. Videre anbefaler utvalget å gjøre egenandelene mer reelle gjennom bedre ordninger for innkreving.

Utvalget mener det er behov for å opprette en samlet rettshjelpsforvaltning som ivaretar de fleste oppgavene knyttet til rettshjelpsordningen. Ved å samle forvaltningsoppgavene som i dag ligger hos de ulike fylkesmannsembetene i ett organ, vil man sikre mer enhetlig praktisering av regelverket og bedre oversikt over behovet for endringer og kontroll. En samlet rettshjelpsforvaltning vil være bedre egnet til å overta de forvaltningsavgjørelsene som i dag ligger hos domstolene, og som ikke nødvendigvis trenger å ligge der. Funksjonene kan for eksempel legges til Fylkesmannen i Vestland, som allerede har ansvar for den elektroniske skjemaløsningen på rettsrad.no.

Utvalget foreslår at rettshjelpsforvaltningen får ansvar for å opprette og drifte en offentlig nettportal for rettshjelp og en chattetjeneste. Enkel informasjon om rettigheter og plikter kan ofte være nok til å løse juridiske problemer på et tidlig stadium.

Noen grupper i samfunnet kan ha svært store rettshjelpsbehov uten at de oppsøker advokat. Dette kan gjelde rusbrukere, barn, eldre, funksjonshemmede, innsatte i fengsler, mennesker som er utsatt for tvang eller sterk sosial kontroll etc. For å sikre den grunnleggende rettssikkerheten til slike utsatte grupper er det nødvendig med oppsøkende rettshjelp og rettshjelp i andre former enn bistanden som gis etter rettshjelpsloven. Utvalget anbefaler derfor at det gis tilskudd til rettshjelptiltak som dekker behovet for oppsøkende og spesialtilpasset rettshjelp.

Byrådens vurdering og forslag til høringsuttalelse:

Bergen kommune ser det som positivt at Rettshjelpsutvalget har kommet med en svært god utredning og et godt forslag til ny rettshjelpslov. Forslaget har en rekke elementer som vil innebære at flere svake grupper kan få rettshjelp som ellers ikke ville ha mulighet til å få prøvd sine saker rettslig. Bergen kommune stiller seg derfor bak Rettshjelpsutvalget sin utredning «Likhet for loven, Lov om støtte til rettshjelp», slik den fremkommer av NOU 2020:5.

Vedtakskompetanse:

§ 7 Høringsuttalelser. Byrådet avgir høringsuttalelser på vegne av Bergen kommune. Høringsuttalelser i prinsipielle saker som samtidig innebærer politiske avveininger, skal avgis av bystyret. Høringsuttalelser avgitt av byrådet sendes uten ugrunnet opphold bystyrets kontor til orientering.

Byrådet avgir høringsuttalelse i denne saken da den ikke har blitt fordelt av forretningsutvalget. Høringer av slik karakter ville normalt sett blitt avgitt av bystyret, men grunnet høringsfrist 9. oktober vil høringssaken ikke rekke Utvalg for helse og sosial sitt møte før neste bystyremøte.

Byråd for sosial, bolig og inkludering innstiller til byrådet å fatte følgende vedtak:

1. Bergen kommune avgir høringsuttalelse til Høring - Rettshjelpsutvalgets utredning NOU 2020:5 Likhet for loven - Lov om støtte til rettshjelp slik den fremkommer av byrådets forslag.
2. Melding om vedtak sendes Bystyrets kontor.

Dato: 25. august 2020

Lubna Bobby Jaffery
Byråd for arbeid, sosial og bolig

Dokumentet er godkjent elektronisk.

Vedlegg:

Høring – Rettshjelpsutvalgets utredning NOU 2020-5, NOU 2020-5 Likhet for loven,
Høringsinstanser